

”שפטנו אותם – בלי שנשפוט את עצמנו”

חיים גורי, "חותם הזכרון, תחנות בעבודה עיתונאית 1950-2000" (שני כרכים), מוסד ביאליק והקיבוץ המאוחד, ירושלים, 2015

הנאבקת על קיומה, סייעה באספקת כלי נשק וכן באמונם של עולים שגוייסו למלחמת השחרור.

אין זו פעם ראשונה שדבריו של גורי מובאים בספר, אך פרסומם שוב הוא דבר בעתו. כיום רבים המערערים על זכותם של היהודים לארץ-ישראל. גורי חוזר ומדגיש את זיקתם של היהודים לארץ האבות.

כאשר חזר לישראל בתחילת מלחמת השחרור, השתתף חיים גורי בקרבות ואת רגשותיו הביא במאמרים שפירסם כמעט מדי יום ביומו. בפתח דבר למהדורה החדשה הוא כותב: "אני שב ורואה את שני הספרים, שנכתבו לפני יותר מששים שנה, בין המלחמות שעיצבו את ההיסטוריה של מדינת ישראל, ואת החברה של ימינו. גם אני, כשאר בני דורי, גדלתי בתרבות 'הנצורים והצודקים'. מלחמת העצמאות ומלחמת ששת הימים היו בעינינו מלחמות מגן" (עמ' 9).

ועוד הוא כותב, כי "דור קשה ונחוש, שגזר על הבכי והאמין בצדקת המלחמות שנכפו עליו. אולי בשל כך אינך מוצא בימים ההם שירי מחאה או דברי ערעור על הכרחיות המערכה" (עמ' 10).

על מלחמת ששת הימים אומר הסופר בפשטות ובנחישות: "בששת הימים שבנו הביתה אל ארץ התנ"ך, שם פגשנו מחדש בעם השכן, בערבים תושבי האזורים האלה ובפליטי מלחמת העצמאות שנמלטו או גורשו לשם... מעודי לא אמרתי 'הכיבוש'. עם ישראל אינו כובש

חיים גורי חונך במתנה כפולה מיוצר האדם – בריאות הגוף וצלילות המחשבה. כיום בשנתו ה־93 מתפרסמים דבריו, חדשים לבקרים, וחדשים גם ישנים, על־ידי מוסד ביאליק והקיבוץ המאוחד.

זה עתה הופיעו ארבעה ספרים מפרי עטו, שניים חדשים ושניים ישנים, הכוללים מדבריו בחמישים השנים 1950-2000. ברובם התפרסמו בעתון "למרחב", ביטאונה של "אחדות העבודה". חיים גורי נימנה עם משתתפיו הקבועים. הכרך הראשון כולל מאמרים שכתב עד שנת 1967 והכרך השני מוקדש כולו למאמרים שכתב בעת משפט אייכמן, שאותו סקר כנציג עיתונאי של עיתונו, מדי יום ביומו מתחילת המשפט ועד סופו.

הספר הראשון פותח בסיפור שליחותו של חיים גורי מטעם הפלמ"ח, במסגרת משלחת ה"הגנה" לאירופה לאחר השואה. היה זה מיפגשו הראשון של יליד תל־אביב, בן למשפחת עסקני מפא"י, שקיבל חינוך חילוני מובהק, עם יהודים מסוג אחר. יהודי מזרח אירופה, שרידי חרב שניצלו מהשואה ושמטרת פניהם להגיע לארץ-ישראל בכל דרך, למרות קשיים רבים שהעמידו בפניהם שלטונות המנדט הבריטי.

גורי וחבריו, שרובם כמותו לא הכירו את יהודי הגולה, רכשו את אמונם ובדרכים שונות הצליחו להביאם ארצה ולשתפם במלחמת השחרור. כמו כן עסקה המשלחת בהבאת נשק. צ'כסלובקיה, שבאותה עת היתה ידידותית לישראל

רפורמים, מתבוללים וקומוניסטים. הוא משער שהשלטונות ידעו על מטרותם – להביא את יהודי הונגריה לארץ-ישראל. בשמחה הוא מתאר כיצד מדי פעם נופלים בידי צה"ל ישובים בארץ-ישראל ומיושבים עלידי עולים, כך שיש טעם לגאולת ישראל.

כמובן, הוא מתנגד לפגיעה בערבים שלא לצורך. "מלחמת העצמאות ידעה למרבה הצער והכלימה, גם שוד וביזות רכוש נטוש, פגיעה בחפים מפשע" (עמ' 109). הוא מזכיר בהקשר לכך את דברי התוכחה של נתן אלתרמן.

גורי כותב: "מלחמת העצמאות נתפסה בעינינו כמלחמת מגן, שאין צודקת ממנה. כמלחמת קיום. היא עוררה בקרב העם העברי הלוחם כוחות גנוזים, שנחשפו בעתות מצוקה קשה. היא העניקה את צידוק הדין על הנופלים והפצועים. כבר נאמר שמלחמות מהפכה כאלה נישאות על גלי אמונה ללא גבול בצדקת הדרך ובהכרת האינבררה" (שם).

גורי מזכיר חברים שנפלו במערכה וכן מתאר בשמחה כיצד השטחים המשוחררים נהפכים לחלק מהמולדת ומיושבים בעולים חדשים.

המחבר נותן דעתו למאורעות שונים בחיי הישוב העברי בתקופת המנדט. "היהודים התחזקו מיום ליום כבדרך פלא. משנסגר בפניהם נמל יפו, בנו בין לילה נמל בתל-אביב ועיטרוהו בשירים ובמנגינות... הישוב שנזרק אל האש ב־1936 יצא ממנה ב־1939 חוזק לאין שיעור כמו נתאשר הכלל העתיק 'וכאשר יענו אותו וגו'".

ברשימות שנכתבו ערב מלחמת ששת הימים גורי מביע את אמונתו בעם ישראל

בארץ-ישראל" (עמ' 11).

כך חשב גורי בעת מלחמת השחרור וכך היום, למרות כל הבעיות שנולדו וקיימות. "תהליך ההתפכחות וההשלמה יהיה קשה וממושך" (עמ' 11).

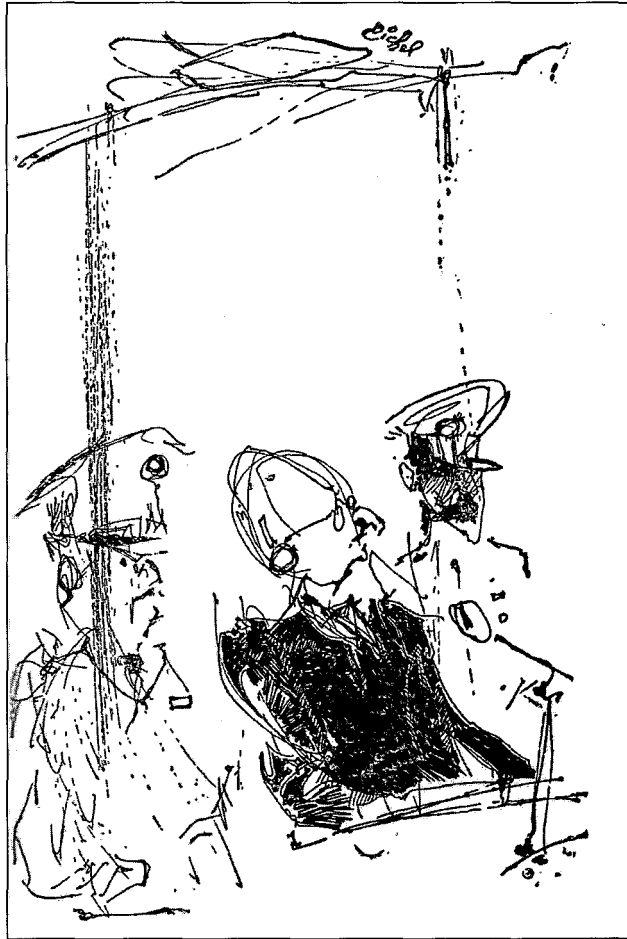
כיום יש מערערים על חלוקת ספר תנ"ך לחיילים, ואילו גורי מספר כי כאשר יצאו לשליחות לאירופה נפרד מאתם יגאל אלון בדירה חשאית בתל-אביב. "הוא מדבר על חשיבותה של השליחות ועל הקשיים הצפויים לנו. הוא סמוך ובטוח שנעשה כמיטב יכולתנו ונוסיף כבוד לפלמ"ח. הוא מעניק לכל אחד מאיתנו ספר תנ"ך בחתימת ידו" (עמ' 19). הנה כי כן, יגאל אלון, שלא הוא ולא שליחי הפלמ"ח היו קשורים למסורת ישראל, הבין כי מעשינו בארץ-ישראל הם המשך לתנ"ך.

המשלחת יצאה מהארץ כאילו ל"רחצה לשם בריאות במרחצאות קרלסבד". לשם כך הלבישו אותם בבגדים מפוארים והם יצאו מצוידים בדרכון מנדטורי, כאזרחי פלשתינה-א"י.

עם בואם לפראג הלך גורי אל פראג היהודית, אל בית-הכנסת "הישן חדש", אל בית הקברות היהודי ואל קבר המהר"ל, וכך החילוני המובהק מתוודע אל אחיו היהודים. ראש המשלחת הישראלית הוא אהוד אבריאל ובפקודו הם יוצאים לסלובקיה והונגריה.

גם בהונגריה נתגלתה מציאות חדשה. הוא השתתף באזכרה שנערכה בבית-הכנסת הגדול בבודפשט. האולם מלא עד אפס מקום. תוך חודשיים בין אפריל ליוני 1944 נשלחו לאושוויץ ששים ריבוא מיהודי הונגריה.

הוא מתוודע לעולם המיוחד של יהודי הונגריה הכולל אדוקים וחרדים, ניאלוגים,

מול תא הזכוכית ובתוכו
הצורך אייכמן
(איור של אדואד [אישלבוים]
אישל, מתוך הספר)

מדי יום בין וביומו, ואת רשמיו ממשפט הצורך פירסם לראשונה ב"למרחב". כאשר נתפס אייכמן נחלקו הדעות. היו כאלה אשר טענו כי יש לחסלו מיד. מצד שני טענו, כי יש לערוך לו משפט, בכפוף לכללי הדין הנהוגים במדינת ישראל. בין אלו שצידדו בחיסולו המיידי של אייכמן היה המשורר אורי צבי גרינברג. הוא כתב: "ברגע שהובא אייכמן החי

שלא יכנע! "בישראל שוכנת אומה בעלת ניסיון מר ונעדרת אשליות. אומץ לבם של הישראלים נובע מפרכונם הנורא. הם יודעים. כי הלוחם זוכה לבעלי ברית, ואילו מנת חלקם של המסכנים היא רחמים בלבד" (עמ' 290).
הדרך השני של דברי חיים גורי - "מול תא הזכוכית" - מוקדש למשפט הצורך אדולף אייכמן. גורי פקד את בית המשפט

ארץ השממה" (עמ' 108).
 חיים גורי מסתייג מאלו שאומרים, כי
 "אילו אנחנו היינו שם לא היינו הולכים
 כמוהם, או אנחנו היינו נוהגים אחרת"
 (עמ' 194), ואומר שדברים אלו אינם
 תואמים את שהתרחש במחנות. "אנו
 שפטנו אותם בלי אשר נשפוט את עצמנו"
 (עמ' 195).

הוא מסכם ואומר: "המשפט בירושלים
 דיבר אל העולם כולו ממעבה הזמן,
 מעתיקותיה של העיר הזאת שהעניקה
 לאנושות את נביאיה" (עמ' 192). אב בית
 הדין קובע: "בית משפט זה דן את אדולף
 אייכמן למיתה... זהו גזר הדין".

בין האנשים שבאו מדי פעם לשיבות
 בית המשפט, הוא מציין את יצחק טבנקין:
 "מגודל זקן לבן. הוא יושב שעות. ראשו
 שעון על ידו, מקשיב ומהרהר. מדי פעם
 הוא רושם משהו בפנקסו... יושבת שם
 תמיד אשתו של חבר-הכנסת י. בדר.
 לעתים באה הגב' ורה וייצמן".

ועוד שם שהוא מציין: "בימים
 האחרונים אני רואה מחדש את פקד מיקי
 גולדמן, איש לשכת 06, זה הנער שלקה 80
 מלקות מידי איש הס"ס ונותר חי, לעמוד
 ליום הניסים והנפלאות" (עמ' 217).

אייכמן הגיש ערעור שנדחה כמובן, הוא
 הוצא להורג ואפרו פוזר על הים. וגורי
 מסכם: "שם (במשפט) חשתי לראשונה
 לבדי, ככל איש אחר, את קרבתו של קו
 הגבול אשר בין הבינה לטירוף. שם סבור
 הייתי, כי התחלתי להבין את הלא-מובן.
 אף שפרסאות אין ספור מפרידות ביני ובין
 מי שהיה שם, ולו רק יום אחד. הדברים
 הולכים ממני ומתרחקים ללא הרף. הכל
 נשאר זר מאוד כמו ביום הראשון..."

עקיבא צימרמן

לירושלים שלנו, ושאלנוהו בגרמנית
 שלו: האתה אדולף אייכמן? וענה אדולף
 אייכמן: אני הוא זה! הגיע המשפט לקיצו,
 לנתינת פסק הדין – כפסק דינם של גרינג
 ושטרייכר וחבריהם במשפט נירנברג".
 (אצ"ג, כרך י"ט, כל כתביו, הוצאת מוסד
 ביאליק, עמ' 108).

נתקבלה הדעה כי יש לשפוט את
 הצורך לפי כללי המשפט המערבי. נתמנה
 לו סניגור, והמשפט אכן התנהל בבית
 העם בירושלים. הנאשם הובא לאולם
 בית הדין בכלוב זכוכית. העדים הופיעו
 בפני השופטים ובפיהם דברים מזעזעים
 וקורעי לבבות על שהתרחש במחנות. כל
 אלו לא הביאו אפילו לסימן קל של זעזוע
 בפניו של הצורך.

חיים גורי זועזע למשמע העדויות. את
 רשמיו מהמשפט פירסם יום יום מעל
 עמודי "למרחב". בסופו של דבר נראה כי
 טוב שהחליטו לנהל משפט כדת וכדין,
 וכך העדויות על מעשי הזוועה, קטרוגו
 של התובע גדעון האוזנר, נשמרו לדורות.
 לגורי העיתונאי היו עצבים של ברזל,
 כאשר מדי יום ביומו שמע עדויות של
 שרידי המחנות ועל אשר עבר עליהם.

בתום כתיבת המאמרים מבית המשפט
 "הייתי איש אחר" – מעיד גורי על עצמו,
 ומספר על 74 ישיבות, 111 עדים, כ-
 600,000 מילים עבריות, יהודיות, אנגליות,
 גרמניות, צרפתיות, פולניות והונגריות.

"התביעה הכללית יכולה היתה להביא
 עוד מאה ואחד-עשר עדים ועוד... מאה
 ואחד-עשר עדים, תהלוכה אין סופית
 האובדת לעינינו, השוקעת ועולה כמו
 בדמדומים של עשן ודם, מאה ואחד-עשר
 באי כוח, הבאים איש בתורו, עולים אל
 הדוכן ומוליכים אותנו עמהם על פני

המאמר האחרון של עקיבא צימרמן

מאמרו זה של עקיבא צימרמן הוא האחרון מפרי עטו. בעוד המאמר נערך ונשלח לדפוס, הגיעה הידיעה כי כותבו נפטר בשנתו בליל שבת 6 במאי והוא כבן 80.

צימרמן היה מן המשתתפים הקבועים ב"האומה", איש אשכולות, אוהב ספר, שביכה את הבורות ואת השגיאות לרוב, שמצא מעל דפי העיתונים. תחום התעניינותו העיקר היה החזנות, לה הקדיש כמה מחקרים וספרים, אבל לא היה כמעט ספר עברי שלא מצא בו עניין, במיוחד אם היה בתחום היהודי-

מסורתי. הוא היה מהמשתתפים הקבועים ביומן הדתי "הצפה", ומשנסגר העיתון כמו חרב עליו עולמו.

בגיליון ה-200 של רבעוננו הוא פירסם את מאמרו על הצייר היהודי הנודע ארתור שיק. עקיבא ישב שעות רבות בארכיון של מכון ז'בוטינסקי, נבר בחומר, כדי לאסוף עוד ועוד מידע על הצייר תומך העם היהודי, בנוסף לחומרים שהיו באוספיו הפרטיים. ואכן, הוא השאיר אחריו אוצרות של ספרים, מסמכים וכתבים נושנים, שאגר במשך השנים. הוא היה ערירי ומעולם לא הקים משפחה משל עצמו, אבל זכה להרבה ידידים ומוקירים.

היתה לצימרמן באחרית ימיו אכזבה אחת – הוא קיווה לקבל את אות "יקיר תל-אביב", כמי שנולד בה וחי בה ויצר בה כל ימיו, אך מועמדותו לא הוכרה. הוא לא הסתגל לטכנולוגיה החדשה בדפוס, במחשב, והיה אולי אחרון המוהיקנים שהעביר את מאמריו למערכת "האומה" בכתב ידו. כשהגיש את מאמרו האחרון לעורך, העיר כמה הורע מצב בריאותו וכמה קשה עליו (פיסית) הכתיבה. בהומור השחור שלו העיר: "פעם הרופאים היו בני אדם, היום הם בודקים מחשבים".

עקיבא צימרמן היה לא רק אנציקלופדיה של החזנות, אלא גם אנציקלופדיה של עולם העיתונות והתקשורת, הישן והנושן והטוב – ספד לו בבית העלמין בחולון עורך "האומה" יוסי אחימאיר, שדיבר לאחר מספדו של הרב הראשי לתל-אביב, הרב ישראל לאו. זכרו של עקיבא צימרמן ינון לעד בספריו על עולם החזנות ובאלפי מאמריו.